

Huumeidenkäyttö osana kulttuuria

Julkaistu 20.12.2005. Päivitetty 6.5.2015.

Huumeidenkäyttöä selitetään monin eri tavoin: usein lähdetään aineen kemiallisesta vaikutuksesta ja käyttö liitetään haluan kokea hetkellistä mielihyvää tai paeta pahaa oloa. Käytön voidaan sanoa johtuvan myös uteliaisuudesta tai se ymmärretään riippuvuudesta johtuvana toimintana. Huumeidenkäyttö on kuitenkin harvoin pelkästään kemiallisista syistä johtuvaa - myös huumeriippuvuuteen liittyy usein kemiallisen riippuvuuden ohella muita syitä.

Huumeidenkäyttö on lähes poikkeuksetta kulttuurisidonnaista. Eri kansallisissa kulttuureissa on omat tapansa käyttää päihteitä, jonka lisäksi alakulttuurit luovat ja uusintavat omia päihteidenkäyttötapojaan. Kaikki päihteet ovat osa tiettyä sosiaalista ja kulttuurista kokonaisuutta.

Päihteidenkäyttök kontekstit, joiksi erilaisia kulttuurisidonnaisia käyttöympäristöjä voidaan kutsua, syntyvät usein erilaisten muotivirtausten mukana. Päihteet ovat osa laajempaa kokonaisuutta, jonka muita osia ovat esimerkiksi tietynlainen musiikki, elämäntyyli ja pukeutuminen sekä asenteet ja ideologiat. Laajemmin ajateltuna päihteet symbolisoivat yhteiskunnallisia asetelmia - ne voivat olla osa nuorison kapinaa aikuisten auktoriteettia kohtaan tai halua erottautua toisista nuorisoryhmistä.

Vaikka uusista huumeikulttuureista puhutaan usein mullistavina ilmiöinä, merkittäviä erilaisten huumeiden käytön konteksteja on tavattu länsimaissa vuosisatoja, esimerkkinä laajamittainen oopiumin käyttö Yhdysvalloissa 1800-luvulla. Kannabiksen historia juontaa juurensa paljon kauemmaksi historiaan. 1900-luvun alkupuolella lääkäreiden ja hoitohenkilökunnan piireissä käytettiin morfiinia, kannabis levisi Yhdysvalloissa jazz-muusikoiden keskuuteen 1930-luvulla, amfetamiinia ja heroïinia puolestaan on hyödynnetty sota-aikoina sotilaiden suorituskyvyn parantamiseen sekä lääkeaineena.

Laajuudeltaan merkittäviksi huumeikulttuurit nousivat ensimmäisen kerran 1960-luvun puolella välissä psykedelian ja hippikulttuurin myötä. Tällöin kulttuuriin liittyivät päihteistä ennen kaikkea LSD, muut psykedeelit ja kannabis. Ilmiö levisi Yhdysvalloista, erityisesti New Yorkista ja San Franciscosta, muualle länsimaihin aina Suomeen asti. Kulttuurin ennennäkemättömään leviämiseen vaikuttivat matkailun lisääntyminen, tehokkaampi tiedonvälitys, median - ennen kaikkea tv:n ja radion - laaja tavoitavuus sekä nuorisokulttuurien globalisoituminen. Kulttuurisen kontekstin merkitystä kuvaa se, että kun alkuperäinen hippie-ideologia alkoi hävitä, väheni myös huumeidenkäyttö lyhyessä ajassa huomattavasti. Tämä ns. ensimmäinen huumeaalto jätti kuitenkin jälkensä kaikkiin myöhempisiin huumealakulttuureihin.

1970-luvulla nuorisokulttuuri pirstaloitui ja syntyi useita uusia, joskin vähemmän huomiota herättäneitä alakulttuureita, joissa myös käytettiin huumeita. Diskomusiikin ympärille syntyneessä juhlimiskulttuurissa käytettiin amfetamiinin johdannaisia sekä psykedeelisiä ja Ison-Britannian mod-kulttuurissa amfetamiinia. 1980-luvulla heroïinikäytön yleistymisen liittyi uudenlaisten, edellisistä poikkeavien huumealakulttuurien syntymiseen, joissa käytettävän aineen osuus kulttuurisesta kontekstista oli tärkeä. Tämä kulttuuri edustaa yleisessä keskustelussa tunnetuinta huumeidenkäyttök kontekstia - itse asiassa koko huumeidenkäytöstä puhutaan usein heroïinikontekstin kautta, vaikka se tosiasiallisesti on vain yksi monista. 1980-luvulla nähtiin myös ns. juppi-ilmiön yhdistyvä kokaiinikäytön lisääntyminen.

Ajanjakso 1980-luvun lopulta nykypäivään on ollut mullistava uusien huumeiden käyttök kontekstien synnyssä. Sitä kutsutaankin toiseksi huumeaalloksi. Jaksolla huumeidenkäyttö on kasvanut kaikissa länsimaissa. Se alkoi marginaalisesta rave-alakulttuurista, mutta sen sijaan että ilmiö olisi edeltäjiensä tapaan hiipunut, se on - kuten ravekulttuuri kokonaisuudessaankin - kasvanut jatkuvasti ja tullut pysyväksi osaksi useiden nuorten tai nuorten aikuisten elämää. Useissa länsimaissa, kuten Ison-Britanniassa, Saksassa, Hollannissa, Italiassa ja Espanjassa, huumeidenkäyttöä ei enää pidetä marginaalikuorten kulttuurina, vaan se on normalisoitunut osaksi valtavirtanuorisokulttuuria. Myös Suomessa kehitys on seurannut hitaasti muiden länsimaiden perässä. Täällä lähinnä kannabiksen käyttö on kasvanut tasaisesti 1990-luvun alusta nykypäivään asti.

VTM Pauliina Seppälä
kulttuurin tutkija

Dosentti Mikko Salasuo

link

Lähde verkko-osoite: <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihteet-ja-yhteiskunta/huumeidenkaytto-osana-kulttuuria>